

VERGİ POLİTİKASININ HEDEFLERİ : GAYELERE BAKIŞ*

Prof. C. Lowell HARRISS
Columbia Üniversitesi

Federal devletin "elde etme ve harcama" portesi 1968 yılında 200 milyar dolar civarında olacaktır. Bu devasa faaliyetler birçok sebeplerden dolayı devamlı incelemeyi gerektirmektedir. Federal maliye her şeyden daha fazla "çok - gayeli" niteliğe lâyık görülmektedir. İktisatçılar bir boyutu, sonuçların veçhelerini veya beklenen sonuçları kastederken "vergi politikası" terimini kullanmaktadırlar. Terimin kullanımında kesinlik bulmak zordur. Umumiyetle istihdam ve fiyat seviyeleri üzerindeki tesirlerde dâhil edilmektedir. Maliyet ve kârların dağılımı, iktisadî büyüme, Federal Hükümet - Eyaletler arası ilişkiler ve milletlerarası iktisadî meseleler üzerindeki tesirler hakkında mütabakat azdır. Ancak bugünkü bütçelerin boyutları bahis konusu olunca hayatın bütün bu ve diğer veçheleri tesir altında kalacaklardır. Hedef olarak neyi ittihaz edebiliriz?

DEVLET HARCAMALARI

Bütçe politikasının hedefi halkın isteğini yerine getirmektedir. Devlet varlığının sebebi halka hizmettir. Federal devlet ise memleketteki her ferde hizmet eder. Bu çeşit müşahadeler basmakalıp ve bilinen şeyler olmakla beraber umumiyetle bilinen şeylerin kötü talihini — yani ehemmiyet verilmemeyi — paylaşırlar. Halkın istemesi "gerektiği", veya konferansçının görmek istediği hususlar üzerinde durmak, veya meseleleri görmemezlikten gelip çözümler getirmeye çalışmak oldukça caziptir.

Halkın değer yargıları akademisyenlerinkinden farklı olabilir. Her halde, hedeflere varmak için gerekli olan vasıtalar, sonucu ve akıllıca seçilebilen hedefleri etkilemelidir.

*) İleri sürdüğüm fikirlerin bağlı olduğum teşkilâtların fikirleri olarak anlaşılması gerekir.

Aşıkâr olan diğer iki nokta dikkati gerektirmektedir: (1) Devlet tarafından yapılmış olan halk tarafından, yani, bütün güç ve eksiklikleri ile insanlar tarafından yapılmış demektir. (2) Hedeflere varmak için Amerikalıların sarf ettikleri gayretler, ferd ve grup arzularını yerine getirmek için bir araç olan devlet kanalı ile yönetilemezler. İstihsal genel olarak piyasada ferden yaptığımız şeylerin ürünüdür. İstihlâkin çoğu daha da özeldir. Kollektif arzular her zaman ferdi arzulardan ayırt edilemezler. Devletin yerine getirmesini arzuladığımız hedefleri tanımlarken bu husus sıkıcı ve karmaşık bir hakikat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhurbaşkanının gelecek malî yıl (1968) bütçesi, müdafaa - dışı maksatlar için *ferd başına* harcamaların (1966 yılı cari fiyatları ile) 10 yıl öncesinden 208 dolar fazla olmasını teklif etmektedir¹. On yıllık müddet zarfında müdafaa - dışı harcamalardaki artışı karşılamak için gerekli *vergi artışı*, beş kişilik bir aile başına 1000 doların üzerinde olacaktır.

Tercihlerin Yapılması

Böylelikle, (millî) hükümetten neler bekleyebiliriz? İyi, kötü bazı sebepler, hedeflere varmak için fonksiyonları icra etme hususunda diğer kurumlardan ziyade (millî) hükümetin kullanılmasını icap ettirmektedir. Spektromun diğer ucunda özel olarak (yani teşebbüsler, insancıl, kâr gayesi gütmeyen kurumlar ve aileler aracılığı ile) yapamadığımız şeyler vardır: Millî müdafaa, dış işlerin idaresi, para mekanizmasının işletilmesi ve eyaletlerarası ticâret bu hususlara misal olarak verilebilir. Özel olarak yapmak istemediğimiz veya hiç değilse çoğumuzun yapmak istemediği şeyler de vardır; muhtaca yardım bu hususa bir misaldir, ancak ulaşım hizmetlerinin sağlanmasında farklı bir durum ortaya çıkar.

Devletin meselelere müdahale etmesi lehindeki fikirler genel olarak özel hususları içine almakla beraber, her birinin birçok dalları olan programların toplam etkilerine ehemmiyet verilmez. Akademisyenler arasında da yaygın olan bir ortak eğilime göre birşey yapılmaya değer ise ancak (millî) devlet vasıtası ile yapılmaya değer olmalıdır.

1) Hesaplar nakit bütçesi içindir. Müdafaa harcamalarındaki ferd başına görülen artış 10 senede (1966 senesi cârî fiyatlarından) 75 dolardır: Ce Lowell Harriss, **The Budget for 1968** (1968 Bütçesi), Manufacturers Hanover Trust Co., Şubat 1967. 1968 senesi toplam bütçe nakit harcamaları, bütçede 172 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir. Nakit bütçesine dahil edilmeyen posta idaresi, teşebbüs, vakıf ve diğer daireler harcamaları 27 milyarın üzerine çıkacaklardır.

Fikrimce, millî politikanın bugünkü hedefler listesinin başlarında, toplum isteklerini ortaya çıkarmaya matuf usulleri geliştirme vasıtalarının bulunması gereklidir. İstekleri yerine getirecek kaynakların sınırlı olması karşısında Amerikalılar alternatifler arasında seçim yapmalıdırlar. Hangi hizmet ve transfer ödemelerine en çok değeri veririz? Ve bunların nispi tutarları nedir?

Piyasada mal alıp satarken hergün birçok kereler "oy" kullanırız. Bu oylar tercihleri gösterirler; öncelikleri tesbit ederler. Arz ve talep şartlarının bileşmeleri değişikçe alternatifler yeniden fiyatlandırılırlar. Piyasa prosesi alternatiflerin mesele ile direkt olarak ilgili olanlar tarafından değerlendirilmesine sadece imkân vermez, aynı zamanda mecbur da eder². Piyasa vetiresi onbinlerce inikâs elemanının az çok devamlı intibakına imkân vermekte ve böylece intibakın çoğu küçük miktarlarda olmaktadır.

Federal harcamalar hakkındaki kararlar daha değişik bir şekilde alınmaktadır. Hizmet edilen veya edilmeyen kimselerin *direkt* olarak karara katılma imkânları azdır. Vergi yükünü taşıyanlar, harcama kararlarına, yol göstermek hususunda daha da az fırsata sahiptirler. Harcama kararlarını ıslah etmek için muhtelif yolların araştırılması daimi desteğe lâ-yiktir — ve araştırmaya bugün aktif bir ilgi gösterilmektedir —.

Yeni Federal Programlar

Vergi Kurumunun (Tax Foundation) yayımlanmamış bir cetveli 1966 ve 1967'de müdafaa - dışı 40 yeni federal programın mevcudiyetini ve 1961 senesinin başından beri 100'e yakın program yapıldığını göstermektedir. Bundan başka, 1960'ta uygulananlardan çoğu, esasen mevcut işlere yapılan harcamaların arttırılması şeklinden daha başka yollardan genişletilmişlerdir. 1968 bütçesinde yaklaşık olarak 20 yeni müdafaa - dışı program teklif edilmiştir.

Devlet Harcamaları Hedeflerinin Millet Çapındaki Veçheleri

Federal harcamaların her unsurunun memleketteki her ferdin çıkarlarına hizmet ettiğini söylemek biraz modası geçmiş bir fikri ileriye sürmektir. (Ancak burada bir istisnaî durum mevcuttur: Hizmet müstehliklerinin ödedikleri borç veya ücret maliyeti karşılırsa.) Bu nokta bir

2) Özel tasarruflar, kararların alınmasında oya sahip olmayan "üçüncü şahıs" ları da etkilemektedir. Bir fonksiyonun icrasını (piyasaya mukabil) devlete bırakma lehindeki sebeplerden biri de üçüncü şahıs menfaatlerinin daha müsait olarak hesaba katılabileceğidir. (ve muhtemelen kullanılacaktır). Şüphesiz ki, potansiyel imkânları kuvveden fiile çıkarmak geleceğe güvenmekten daha fazla bir garanti icap ettirir.

hedef olarak dahi aşırı mıdır? Belki. Masraf herkese yük tahmil eden bir vergi sistemi sayesinde yapılmaktadır. Bu sonuncu husus, millî menfaatlerle yakından ilgisi olmayan programların gerekliliğinin savunmasında güçlük doğurmaktadır.

"Millî menfaat" kavramı epeyce güçlük arzeder. Bütün topluma faydası dokunan şeyleri tesbit etmek her zaman kolay değildir. Boyutların ölçülmesi çok karışıklık arzedecektir. Bazı toplum mensuplarına açıkça faydası dokunan programlar mutlaka toplum refahını arttırmazlar. Yeni programların başarıları dar bir çevreye aittirler. İnsanların birbirine muhtaç oldukları bir dünyada, küçük bir grup ve bütün toplum arasındaki bağlantılar şüphesiz anlaşılabilir. Küçük menfaatlerin az çok eşit hususi fayda görecekları bir değiş - tokuştan bahsedebilir. Ancak federal programlar daha ayrıntılı oldukça ve 200 milyon Amerikalının menfaati için içine girdikçe, diğer kısıtlı menfaatlerin hesaba katılmaları zordur. Bu ilişkiler piyasanın (ve vergilemenin) tam manâsı ile dikkate almadığı üçüncü şahıs unsurlarının ilişkilerine benzerler. Federal devletin bir faaliyeti deruhte etme sebepleri azaldıkça programlar daha özelleşmektedir.

Harcama programlarının özellik derecesi arttıkça, halka tüm olarak hizmet problemi giriftleşmektedir. Vergi nispetlerinin düşürülmesi, milyonlarca Amerikalının gayelerine varmaları için bir vasıta olarak nispeten büyük bir cazibe arz etmektedir.

Teşkil edilen cemiyetin mahiyetine ait meseleler çözümlenmeye muhtaçtır. Daha fazla sayıda programların ve daha büyük rakkamların kümülatif tesirleri gelecekte, ayrı ayrı üniteler hakkında kararların alınmadığı meseleler doğuracaktır. Dikkati gerektiren bir başka hedef de, şahsî hürriyetlerinin artmasıdır (azalmasına mukabil). Vergiler, şüphesiz bizi kısıtlamaktadırlar. Federal harcamalar da aynı tesiri görürler — bu husus bazı hallerde aşikâr olmakla beraber, umumiyetle karışıktır. Kaç tane Amerikalı, karayolu ve şehir tanzim plânlarından etkilenmektedir? Federal harcamanın artması ile firmalar ve mahallî idareler ne denli tesir altında kalmaktadırlar? Sam Amca'nın, yani onun adına hareket edip doları istedikleri gibi harcayanların tasarrufları birçok hususlarda bizlere dokunduğu zaman, hayatın niteliği ne denli değişmektedir?

HEDEFLER VE ALETLER : GAYELER VASITALAR

Nihai Gaye Olan ve Başka Gayelere Vasıta Teşkil Eden Hedefler :

Ferd ve grup hedeflerinin tipleri çok çeşitlidir. Hayatta önemli olan hususların bazıları, bir faninin ifade edebileceği kadar, sevgi, güzellik, gü-

venlik, heyecan, barış, sıhhat, ümit, mizah, zerafet, v.s. gibi şeylerdir. Bazan gaye veya hedef adını verdiğimiz diğer şeyler ise daha doğru bir anlamda vasıtalarlardır. Bunlar, daha esaslı gayelere varmada gösterdikleri etkinlik açısından değerlendirilecek olan hususlardır. İktisat tartışmasında bazı vasıtaları gaye statüsüne koyar gibi görünebiliriz. Ancak bu tutum bizi yanlış yönlere götürür. Düşük faiz hadleri, denk bütçe, ve altını elde tutma kendi başlarına önemleri olmayan hedef örnekleridir. Bunların arzulanma sebepleri, başardıkları hususlarda bulunmalıdır³. Aynı şey devrevî istikrarsızlığı azaltmaya da uygulanabilir.

Bir ölçüde harb zamanları istisna edilirse, ne bu memleket, ne de diğerlerinde kollektif hedefler açık seçik olarak ortaya konmayacaktır. Bütün iyi yanlarına rağmen 1966'nın İş Kanunu bir hedefler sınısinesini formüle etmemektedir. Güç meselelerin ne şekilde çözümleneceği hakkında ne yeter derecede sarıh birşey, ne de ittifak vardır. Ancak, bir karar verme mecburiyeti de mevcuttur.

Muhakkak, Mümkün, Muhtemel, ve İmkânsız Olan Hususlar

Alınan kararlar, realite olarak boyutları ile pek azımızın uğrayacağı miktarlar ihtiva etmektedir. Ekonominin diğer boyutlarındaki değişikliklerle ilgili olarak, seneden seneye, büyük tesirler icra etmeye yeterli değişiklikler vuku bulmaktadır. Ancak, ne büyük miktarlar, ne de mümkün değişiklikler bize her dilediğimizi yapmaya müsaade edeceklerdir. Bütçe henüz mucizeler yaratacak bir âlet değildir.

Başarıya ulaşmak için gerekli kaynaklar mutlaka mevcut değildir. Daha büyük ve daha iyi sonuçlar almak için, bir programa veya projeye daha çok para sarfetmek gerekli olabilir. Ancak, bir kaide olarak, dolarlar tek kısıtlayıcı faktör değildirler. Vasıflı işgücü ve diğer reel unsurlar, büyük genişlemeyi mümkün kılacak miktarlarda elde edilemeyebilirler. Bu tıkanıklıklar sadece harb ve çabuk kalkınma zamanlarında meydana gelmezler. Fakirlikle savaş ve şehir tanzimi programları ve diğerlerini de, sadece paranın çare bulamayacağı kısıtlayıcı faktörlerle karşılaşmışlardır.

3) "Düşük" bir faiz haddi, bu faiz haddinden borç alınabilirse borç alıcıya arzu edilir görünebilir, ancak borç verilebilir fonları azaltırsa ve borç alıcının istediğini elde etmesine mani olursa, ona kötü bir şekilde hizmet etmiş olacaktır. Mamafih, her iki durumda da tasarruf sahipleri düşük faiz hadlerinin başarısından daha az etkilenecektir.

Ekonominin işleyişi hakkındaki bilgilerimizde eksiklikler mevcuttur. Süreçler (vetire-process) arasındaki ilgiler tam olarak anlaşılammıştır. Tahminlere güvenilmez, vesaire. Ekonomiyi fiskal ve moneter vasıtalar yolu ile idare etmede mümkün'ün sahası sınırlarla çevrilidir ve bunların ne olduklarından tam emin değiliz.

TAM İSTİHDAM

“Tam”, “maksimum” veya “yüksek” istihdam “düşük” veya “minimum” işsizlik, bana genellikle bir hedef olarak son derece önemli gözükmektedir. Bir ölçüde bu, aşağı yukarı nihai gayedir. Bundan başka, federal politikadaki gayelerin sınırlanmasında, yüksek önceliği gerektiren bir vasıta olarak da çok kuvvetlidir.

Erkek ve kadınların ve onların mülkiyetlerinin arzu edilmeyen atılışı, elde edilebilecek gelirin kaybı demektir. Önüne geçmek mümkün olduğu halde maddî refahtan mahrumiyet kötüdür. Fakir bir dünya ve memlekette — ki, bizimki dahi yakında bir bolluk memleketi olmayacaktır — bu çeşit kayıplar aşikâr bir şekilde kötüdür. İstihdam yüksek olduğu zamanlar, ırk çatışmasının halli, şehir ve çiftlik, gençlik ve ihtiyarlık problemlerine çare bulmak daha kolaylaşacaktır. Ancak, bu konuda söylenecek şeylerin hepsi bu değildir. Birçok insanlara göre, şüphesiz, atıl kalmak insan vekarını ve şahsî tatmini kaybettirir. Nakdî değerleri olmamakla beraber, bu nitelikler önemsenmesi gereken bütünün esası bir parçasıdır. Anlamli faaliyetin değeri yüksek olmalıdır.

Ancak, tam istihdam arzu edilir olmasına rağmen, bazı açıklamalar gereklidir.

1. Halk bahis konusu hususu tasvip etmekte midir? (Burada sualim, belki bilmeden işsizlik yaratan hükümet politikasını içine almaktadır — meselâ minimum ücretleri verimliliğin üzerinde tespiti — ancak tartışmaya bunu dahil etmemeye mecburum.) Sualin cevabı bazı sıkıcı meseleler getirmektedir. Son oniki senenin tecrübesi şu sıkıcı düşünceyi ortaya çıkarmaktadır. Yaklaşık olarak tam istihdam da — yüzde 95 civarı — çalışan toplum bu seviyede daha iyiye doğru gitmek, istihdamda yüzde birlik bir artış sağlamak (veya işsizliği azaltmak) için az gayret gösterir. Bu tek yüzde birlik artış ve temsil ettiği milyonlar değerinde olan millî hâsıla, bir iktisatçıya ve daha çok direkt olarak ilgili olan milyonu aşkın

işçiye ve ailelerine oldukça önemli gözükebilir. Ancak, halkın çoğunluğu için mesele uzak, aceleyi gerektirmeyen ve enflasyon tehlikesinden daha az ehemmiyetli görünmektedir.

2. “Düşük istihdamın” ve (fabrika kapasitesi ve “işgücü” gibi kavramların) (a) tarifinin ve (b) ölçülmesinin geliştirilmeye ihtiyaçları vardır. Bu noktaya sık sık değinilmektedir. “Gizli” işsizlik çok reel olmakla beraber, ölçülmesi çok güç olabilir. Daha az tanınan ve karşılanması güç olan bir ihtiyaçta, doldurulmayan işler hakkındaki rakamlardır. Ekonomi kaynakların tam kullanımı noktasına yaklaştıkça, bilmemiz icap eden hususları ölçmek zorlaşmaktadır.

3. İşsizliğin sebepleri bazan açık ve aşikâr olarak görünürler. İşsizlik düşük seviyelere inip te doldurulmayan işlerin sayısı nispeten çoğalınca, arta kalan işsizliğin sebepleri muhtemelen giriftir.

Birkaç yıldan beri yapılan tartışmalar “toplam talebin” ve “yapısal” kuvvetlerin mahiyetini ve nispi ehemmiyetini açığa kavuşturmaya yardım etmiştir. Bu hususta bir açıklama yaparsak : düşük istihdamın sebepleri hakkındaki tartışmalar, ekseriya ehemmiyeti küçümsemeyecek bir elemanı — ücret haddini — nazarı itibare almamaktadır.

4. Tam istihdamın bazı maliyetleri vardır. İşgücü kıtlığı bazı hizmetlerin çabuk yapılmasını (meselâ, fazla para ödemekle) isteyenler için güçlükler yaratmaktadır. Bu hizmetler, taksi, hastabakıcılık, tamir hizmetleri olabilir. Toplum hâsıla ve gelir eskisinin fazla olmasına rağmen, bazı dezavantajlar, ölçülmesi güç bazı masraflar meydana gelmektedir.

5. Yakın vadeli ve uzak vadeli mülâhazalar mutlaka uygunluk göstermezler. İş hacminin düşmesinin kötü birşey olmadığı fikri tereddütle söylenebilir. Ancak, belki iktisadî gerileme — para ve maliye politikaları ile elimine edilebilecek düşük istihdam — daha sonra, (belli bir fiyat seviyesinde) yüksek istihdam şartlarını hazırlamaya yardım eder.

ENFLASYONDAN KAÇINMA

İstihdam beşerî değere sahiptir. Fiyat seviyesi istikrarı, kendi başına, aynı derecede bir liyakate sahip değildir. Ancak, fiyat seviyesi istikrarı ve istihdam kendileri ötesindeki amaçlara erişmek için vasıtalarıdır. Fiyat seviyesindeki değişiklikler önemli iki husus olan (1) Toplam reel hâsılayı ve (2) Paylaşılmasını etkilerler. Fiyat istikrarı amacı, iktisatçıların

verdiğinden daha fazla bir ehemmiyet arz etmektedir. İktisatçıların “biraz” enflasyona gösterdikleri tolerans, “makul” fiyat istikrarına razı olma isteği beni rahatsız etmektedir.

Girift ve yanlış anlaşılmuş vetirelerin — fiyat seviyelerindeki değişikliklerin sebep ve tesirlerinin — kısa da olsa tartışmasına zaman müsaade etmemektedir. Bütçe politikasının, sık sık ileri sürüldüğünün aksine, fiyat seviyesindeki değişiklikler üzerinde daha az bağımsız önemi vardır; sonuçlar, ayrı kontrollere tâbi moneter gelişmelere dayanır. Mamafih, federal bütçe ile ilgili kararlar fiyat seviyesi istikrarına önem atfetmektedir.

Fiyat Seviyesi İçin Daha Yeterli Ölçü İhtiyacı

Maalesef, fiyat seviyesinin geçmişte ve şimdi ne olduğunu bilmemekteyiz. Fiyat göstergelerinin mükemmelleştirilmesi için mümkün olan dan fazlası yapılmah idi. Kabiliyetlerimiz dahilinde olan bazı değişiklikler mükemmelliğe yöneltilebilirdi. Diğer mümkün hususların liyakatları tartışma konusu olmaktadır, ve bazı meseleler çözüme gelmemektedirler. Başkan Johnson, iki sene önce Müstehlik Fiyat İndeksinin senede yüzde 1-1/2 bir sapma meydana getiren eksiklikleri olduğunu resmen kabul etmişti. Bu sapma şu şekilde kendini göstermektedir: indeks senede yüzde 1-1/2 artsa bile hakiki seviye aynı kalmaktadır. M. E. İ. hakikaten bu sapa-maya sahipse, bu hangi istikametle ve hangi muhtemel miktardadır. Beyaz Saray, veya B. L. S. (Bureau of Labor Statistics) yanlışlığın varlığını biliyorlarsa ve boyutu hakkında bir fikre sahipse, neden düzeltmeler yapmamaktadırlar? Bir şüphe olduğu takdirde, bunu bertaraf etmek için gayret sarf etmek gerekli değil midir? Memleketimizin fiyat seviyeleri ve istihdam hakkında malûmat edinecek imkânları mevcuttur.

Deflasyon Hakkında Kısa Bir Açıklama

Prensip olarak, düşük fiyatlarda, artan verimlilikten doğan bazı faydalar elde edilse dahi, fiyat seviyesinin düşmesinden kaçınmak bir amaç olarak arzu edilir gözükmektedir.

Katılıkların ve enfeksibilitenin olduğu bir ekonomide, fiyat seviyesinde genel düşmeye sebep olan kuvvetler, işgücünün ve diğer prodüktif kapasitenin kullanımında da düşmeye sebep olabilirler. Birçok ücret hadleri ve diğer fiyatları hiç değilse birkaç ay ve hattâ seneler boyunca aşağı doğru enfleksibl olurlar. Para talebi düştüğü takdirde, satın alınan insan - saat miktarı, saat başına ücret haddi azalmadığı takdirde düşecektir. Bundan başka, fiyatlardaki düşme, gelecekte düşmeler olacağına

dair tahminlerin yapılmasına sebep olabilir. Netice olarak, bazı alımlar, toplam talebi geçici olarak kısarak, erteleneceklerdir. Bu birkaç hafta ilerideki envanter veya daha uzun bir zamanda bitecek yeni bir inşaat için olabilir.

Enflasyon, İşler ve Uzun Vadede İstihsal

Fiyatlar genel seviyesindeki bir bazılarına zararlı, diğerlerine faydalı olur. Enflasyonun reel satın alma kuvvetinin dağılımına tesiri tecrübi olarak sık sık müşahade edilmiştir. Bu tesirler ne son derece kötü, ne de bazan belirtildiği gibi zararsızdırlar. Eğer, fiyat seviyesindeki yüzde 2 gibi bir artışın doğurduğu gelir dağılımı değişikliği ve toplam istihsalde, senelik istihdamın yüzde birine eşit bir fark gibi 2 alternatif karşısında bulunuluyorsa sonuncu alternatif birçok sebeplerden dolayı genel destek görecektir. Ancak, bunun hakiki bir tercih olup olmadığından şüpheliyim.

Fiyat seviyesi değişikliklerinin diğer tesirleri daha az tanınmıştır. Ancak bunların birleşik tesirleri önemli olabilir. Uzun vadede, enflasyonun, büyüme, verimlilik ve genel refah üzerindeki birikmiş tesirleri, genellikle tanındığının tersine olabilir. Kısaca ve dogmatik olarak meseleyi düzeltmeye çalışalım.

1. Fiyatlar genel seviyesindeki değişimler (a) bütün fiyatlara, (b) aynı kuvvet ve zamanda etkili değildir. Fiyat *ilişkileri*, (gerçek) talep ve arz kuvvetlerinin uzun vade çerçeveleri içinde işleyişlerinden başka sebeplerle değişirler. Netice olarak, teşebbüslerin ve bütün iktisadî işlerin randımanlı bir şekilde idare edilmesi daha güç olmaktadır. Alternatiflerin mukayesesinde mantıkî hesaplar zorlukla yapılabilmektedir. Fiyat seviyesindeki değişiklikler olmadığı takdirde kaçınılması mümkün olan yanlışlıklar meydana gelmektedir. Bundan başka kaynak dağılımı bozulur.

2. Bir yatırımın veya taahhüdün vadesi uzaklaştıkça (a) nispi fiyatlar veya (b) genel seviyedeki değişikliklerden doğan hata yapma tehlikesi artmaktadır. (a) Karar ve sonuç arasındaki devre meselâ 5 sene olacağına 20 sene ve (b) fiyat seviyesi istikrarlı olacağına değişken olursa hesaplar daha da yanlış olabilir. Para biriminin değerinin belirsiz olduğu hissedilirse (bu sadece değişiklikler vuku olduğu zaman olmaz.) toplumca faydalı olabilecek bazı teşebbüslerden ya vazgeçilir, ya da bunlar azaltılır. Diğer taraftan beklenen fiyat seviyesi değişikliklerinden dolayı para açısından akıllıca görülen diğer teşebbüslere girişilecek

ve bunlar, nispeten arzu edilenlerden fazla kaynak istihkakı alacaklardır. Başka bir deyişle, bugün için en iyi yargılar, (kaynak elde edilmesi, teknolojik realite, müstehlik zevkleri, v. s.) deki hakiki değişikliğin sebebini teşkil edecek bir esasa sahip olmayan fiyat-seviyesi değişiklikleri ile yanılacaklardır⁴

3. (a) Vergi kanunlarımız ve muhasebe tekniğimiz bir veri olarak alındıkta, fiyat-seviyesi değişmesi durumu ve (b) paranın satınalma gücündeki belirsizlik, fikrimce, uzun vadede sermaye terâkümünü azaltacaktır. Herkesin teslim ettiği gibi, bu mesele ile ilgili unsurlar girifttir. Bu hususta herkesin fikri aynı değildir. Sermaye terâkümü için elzem tasarruf, enflasyonla olan münasebetleri belirsiz birçok sebeplerden doğmaktadır.

4. Fiyat seviyesi değişikliklerindeki belirsizlik borç akitlerinin kullanılmasını cesaretini kırmaktadır. Belirsizlik arttıkça uzun vadeli borç akitleri hem borçlular, hem de alacaklar için cesaret kırıcı olur. Belirsizlik bir masraftır. Ancak, karşılama meselesi hariç kimse bunu nazarı itibare almaz. Borçlarda, masrafı aksettiren karakteristik icat faizdir — risksiz bir haddin üzerindeki "prim". — Bir borcun vadesi birkaç ay ise fiyat seviyesindeki belirsizliğin faiz hadlerine tesiri fazla olmayacaktır. Ancak, 5 sene için belirsizliğe atfedilen miktar önemli olacaktır; 20 veya 40 sene için tutarlar çok büyük olabilir. Bu durumda, faiz hadleri, çarpıcı miktarda artmaz mı?

Hangi faiz-haddi seviyesi ihtimal dizisi içindeki belirsizlik derecelerine uygundur? Meselâ, fiyat seviyesinin muhtemelen yüzde 1 artacağı fakat büyük bir ihtimalle birkaç yıl içinde artışın yüzde 2 veya daha fazla olacağı ve fiyatların düşmesi ihtimalinin pek az olacağı hususlarında bir tahmin yapıldığını düşünelim. Bu şartlar altında bir borçlu veya borç verici olarak, 20 senelik veya yeni bir evin hayatına eşit vadeli bir borç için hangi şartlar koşulur? Faiz hadlerinin yapısı da bazı meseleler arz etmektedir. Uzun vadeli borçların faiz hadleri ile kısa vadeli borçların faiz hadleri arasındaki ilişki nedir?

4) Meselâ, inşaat ve diğer masrafların artacağı tahmin ediliyorsa, ihtiyaç kendini göstermeden prodüktif bir kapasite yaratmak akıllıca gözükken bir davranış olmayacak mıdır? Fakat böylece yeni kapasitenin bir kısmı birkaç hafta, veya daha fazla atıl kalacak ve fabrikanın kullanılmaması (tam kullanımdan evvelki atıllık) şeklinde bir kayıp meydana getirecektir. Bundan başka, inşaatı önceden yapmakla şirket, bir fiyat seviyesi artışı tahminini gerektirecek durumda bulunmadan verebileceği karar esnasında kullanabileceği en iyi tekniği kullanamaması durumu meydana gelecektir.

Uzun vadeli borç âletlerinin, kira akitlerinin ve diğer uzun vadeli akitlerin para cinsinden ifadesi yanıltıcı olabilir. Konut ve diğer sermaye araçlarının uzun vadeli borçlarla finanse edilmesinden ekonomimiz fayda görmüştür. Fiyat seviyesindeki belirsiz olacağına dair yapılan tahmin, konut veya önemi az olmayan diğer prodüktif kapasitenin kullanma süresine az çok eşit vadeye sahip borç kullanımını teşvik edeceğine engel olur.

5. Geçmişteki enflasyon kaydı ve gelecekte fiyat seviyesinin artacağına ciddi bir şekilde düşünülmesi, endirekt olarak düşük istihdamı teşvik eder veya sebep olur. Küçük bir enflasyonun, tam istihdamın düşük bir fiyatı olduğu inancı genellikle kabul edilmektedir. Fakat bu inanç, realist bir tercihi aksettirmemektedir. Fiyat seviyesinin artacağı düşüncesi, normal zamanda vuku bulandan daha fazla bir ücret haddi artışına sebep olur. Bu doğru olduğu takdirde — ki kat'iyetle tahmin edilemez — bir miktar insan - saata atalete itilecektir. Vetire tedrici, endirekt ve tecrid edilmesi kat'i surette imkânsız olabilir. Fiyatların ve diğer faktörlerin, pazarlık kuvvetinin, hükümet politikasının (meselâ, minimum ücret hadlerinin yükseltilmesi gibi) tahmin edilebilme kabiliyeti bu hususa büyük etkide bulunacaktır. Çare, yüksek ücret hadlerini muteber kılmak için, para yaratılması olacaktır⁵.

6. Fiyat - seviyesi istikrarını bir amaç olarak almanın diğer bir sebebini müşahhas, realist ve sorumlu terimlerle ifade etmek kolay değildir. İktisadî haya birçok noktalarda daha zor olmaktadır; iki misal vermeme müsaade ediniz: (a) Yüksek eğitim faaliyetlerini, bilhassa ücretleri finanse etmek zordur. Birçok yıllardan beri — talebelere, ebeveynlerine, eski mezunlara, diğer bağışçılara, ve vergi mükellefiyetlerine büyük masraflar yükleyen — birçok gayretler müsbet neticelere varmıştır. Ancak, bu noktalarda eminim meseleler daha da büyük görünmektedirler, çünkü, kısmen, öğretim üyeleri gelecekteki belirsiz bir miktar enflasyona karşı korunmak istemektedirler. Değirmen tekerlekleri gittikçe yorucu olmakta ve insanların telâfi, kariyer taahhütleri ve yüksek eğitimde devlet - özel dengesi gibi meselelerine rasyonel, sempatik ve verimli çözümler bulmak zorlaşmaktadır. (b) Ücret ve maaşlar, devlet masrafları içinde büyük

5) Boşluklar, geçirilmiş olan tecrübenin sathî bir şekilde tefsirini zorlaştırmaktadır. 1950'lerin sonlarında ve 1960'daki moneter ve fiskal kısıtlama o zamanki işsizlik açısından masraflı olabilirdi. Ancak, bahis konusu tedbir erken 1960'larda ücret hadlerinin yukarı doğru tazyikini azaltıp, böylece birkaç yıl fiyat seviyesi artışı olmadan genel bir gelişme imkânının yaratılmasına yardım etmemiş midir?

gözükmektedirler. Münferit meseleler bir tarafa, geniş meslek grupları için dahi "uygun" ücret hadlerini tespit etmek için objektif kriterler nadirdir (meselâ : 10 yıllık hizmeti olan polis, ilkokul öğretmenleri, postacılar, v.s.). İş güvenliği ve emeklilik sistemleri miktar ayarlamasında büyük boşluklara itebilirler. İşverenin kazanç kayıtları verimliliği tespitte elverişli değildir. Kemmi farklar ekseriyetle karanlıktır. Doların gelecekteki satınalma kuvveti hakkındaki şüphelerin sonucu olarak kamu teşebbüslerinin işletilmesi ile ilgili problemler zorlaşmaktadır.

7. Enflasyon tazyikleri direkt kontrolleri davet etmektedir. "Gönüllü" den daha ileri giden gösterge yaklaşımı." Bu çeşit kısıtlamaların ilk bakışta görüldükleri gibi, zararsız ve ilk kapsamı içine kısıtlanmış olan direkt kontroller, halkı kendi menfaatleri lehine olduğuna inandıkları hususlara karşı hareket etmeye zorlamadıkça başarılı olamazlar. Önceden tahmin edilebilen hiçbir kontrol kısa vadede bütün ekonomiye iyi veya kötü bir şekilde tesir icra edemez. Mamafih, epek bir zaman geçtikten sonra direkt kontrollerin prodüktif sisteme ve sosyal yapıya çok zararları dokunur. Ancak, enflasyonu meydana getiren kuvvetler yumuşatılmadıkça, enflasyonun realiteleri değişik yerlerde değişik şekillerde ortaya çıkacaklardır. Birçok etkiler tamamen ölçüden kaçacak şekilde saklanacaklardır. Daha hür şartlar altında nelerin gelişebileceğini halk ne şekilde öğrenebilir? Üretim ve istihlâkteki farklar kötüye doğru bir değişme olacaktır.

8. Dış ödemeler dengesi arzu edilmeyen şekillerde etkilenecektir.

9. Fiyatlardaki artış trendine son vermek ameliyesi gerilimler ve kayıplar doğuracaktır. Bu hususta Brezilya ve Şili ifrat durumlarına bakmaya lüzum yoktur. 1950'nin son aylarındaki kendi tecrübelerimiz, enflasyon afetini defetme gayretlerinin istihdam açısından ne kadar masraflı olabileceğini göstermektedir.

İKTİSADİ BÜYÜME

Tarihte biraz gerilere göz atarsak, Alexander Hamilton ve Albert Gallatin'in iktisadî büyümeyi federal maliye politikasının açık gayesi şekline koyduklarını görürüz. Ondokuzuncu asır vergi tarifeleri hususundaki

6) Aşırı basitleştirme pahasına dahi, uzun vadede anti-enflasyonier başarıların (a) para miktarındaki artışı ve (b) tedavül hızını eskisinden daha düşük seviyede tutan direkt kontroller sayesinde elde edileceği fikrini benimsiyorum.

tartışmalar, vergileme kudretinin ne *şekilde* gelişmeyi teşvik edecek tarzda kullanılabileceği hususundaki görüş ayrılıklarını aksettirmektedir. Andrew Mellon'un I. Dünya Savaşında carî olan vergi nispetlerini düşürme konusundaki iddiaları bunun iktisadî gelişmeyi hızlandıracağı inancını aksettirir. v.s. Kısaca, iktisadî büyüme maliye politikası amaçları arasında bir öncelik tanırsak, yeni bir şey yapmış olmaz fakat, cumhuriyet kadar eski bir pratiği devam ettirmiş oluruz. Teklif edilen ve reddedilen metodların analizi, elde edilen veya vazgeçilen (iyi veya kötü) neticeler, sağlam bir bilgi veya boşlukları, ittifakı veya kesin ayrılıkları ortaya koyacaktır. Başarılan hususların çoğu, insanların özel sektördeki faaliyetlerinden meydana gelmiştir. Devletin rolü, faydalı veya faydasız, artmıştır; Bu husustaki muhtemel durumlar ilgi çekmektedir.

İktisadî büyüme neden gereklidir? Büyüme bir hedef olarak belirtirken, tarif olarak, sadece "tam istihdamın" gerçekleştirilmesinden veya, hali hazırdaki prodüktif kapasitenin tam kullanımından elde edilebilecek olan faydadan daha iyi birşeyi kastetmekteyiz. "Daha iyiliğin" kesin muhtevası, malesef, tamamiyle sarîh olamaz⁷. Daha tatminkâr bir şekilde yerine getirilen ihtiyaçlar kollektif (sosyal) ihtiyaçlar olacaktır. Meselâ, barışın korunması; ancak, çoğunluğun daha bariz bir şekilde özel olacaktır. Bu ihtiyaçlar daha fazla hâsıla (kalite dahil olmak üzere), hâsıla ünitesi başına daha düşük masraf (hâsılayı arttırmaktan ziyade, daha arzu edilen boş zaman), veya bunların bir bileşkisi olabilir.

İktisadî büyüme, seneler ve nesiller boyu devam eder. Uzun vade için maliye politikası ile ilgili kararlar alınırken, önem verilmesi gereken mülâhazalar, kısa vade için alınan kararlardaki önemli mülâhazalardan farklı mıdır? Özel işlerden farklı olarak, büyüme konusu gerçekten kollektif, toplumsal bir mesele midir? Bu suallere verilecek ilk cevabımız ne olursa olsun, muhakkak ki, iyi cevaplar, çoğumuzun yaptığından daha derin analizleri gerektirmektedir. Devlet cebir kullanır. Müteakip nesil muhakkak ki, bizden daha müreffeh olacaktır. Bu takdirde, daha sonra gelecekler uğruna halkı fedakârlık yapmaya zorlamak uygun mudur?

Burada, derhal bir gerçeğe değinebiliriz: Piyasa, müstakbel Amerikalıların tercihlerini bugün aksettirmez. Müstehlik ve müteşebbis hâki-

7) Bir ölçü olarak Gayri Safi Millî Gelirin bazı mahzurları ve eksiklikleri vardır. İmkân nispetinde fiyat seviyesi değişiklikleri için ayarlama yapıldığı takdirde, bir yılı önceki yıllara mukayese etmede tatminkâr bir ölçü olabilir. Ancak, 10 yıl veya daha uzun süreler için mukayese zorlaşır.

miyeti, bugünkü kaynak dağılımı konusunda atfedilen övgüye tam anlamı ile lâyık olmayabilir. Çok genç veya dünyaya gelmemiş olup kendilerini koruyabilmek için çok zayıf olanların çıkarlarını tanımak hususunda toplum bilhassa aile gibi vasitalara sahiptir. Bugün oy veren kadın ve erkekler az çok bilinçli olarak, halin fedakârlığı pahasına, geleceğin menfaati uğruna federal maliyeyi kullanırlar. Eğer birisi bugün kötü durumda ise, kaybının bugünkü değeri gelecekte elde edilecek bir çıkardan daha ağır basabilir. Çocuksuz ve kanserli bir dulun durumunu düşünelim: Bu kadın için gelecek yılın değeri 1980'deki bolluktan çok daha fazla olabilir.

Tartışmada kat'iyet ifade eden fiillerden ziyade, ihtimal belirten "olabilir, edebilir" şeklinde fiilleri tercih ettiğimin farkında olmuştunuzdur. Ümitler ve masraflarla karşılaştırılınca neticeler hayal kırıcı olabilirler. Geçmiş ne göstermektedir? Uzun vadeli devlet kararlarında (meselâ: ondokuzuncu aşırda federal kamu nizamı) halk, özel kararlar alınırken olduğundan daha akılcıca mı hareket etmektedir? Değişik hareket tarzlarının değeri ne şekilde ölçülebilir? Ve geleceğe bakarsak, devlet uzak perspektivli eylemlerinin, özel sektöre nispetle, eskisinden daha iyi (veya kötü) olacağına dair ikna edici *a priori* sebepler mevcut mudur?

Federal Maliye Politikası, büyümeye yardım etmek veya engel olmak hususlarında ne yapabilir⁸. Vasıtalar ve gayeler iç içe girmekle beraber (1) prodüktif kapasitenin kemmiyetine ve (2) kaynak kullanımının dağılımına ve verimliliğine tesir icra eden politikalar arasında bir ayırım yapılabilir. Yanıltıcı aşırı basitleştirme pahasına dahi, politika gruplarından birinin, ikincisinin, genellikle gelecek için bugünün fedakârlığını gerektirdiğini, mâmafih, dağılımla ilgili grubun, iyi bir şekilde vaz'edildiği takdirde hem şimdiki zamana, hem de geleceğe faydası dokunacağını söyleyebilirim.

Sermaye Birikimi

Bütçe (vergi harcama) politikası (sadece sermaye veya maddî sermaye + işgücü olarak) sermaye birikimi haddini bilinçli bir şekilde arttırmak veya azaltmak için uygulanabilir⁹. Ancak, tedbirler bazan sanıldığından daha karmaşıktır.

8) Birkaç sene evvelki ile ilgili olarak vardığım neticeler, herbiri burada bana ayrılan yer uzunluğunda iki makalede özetlenmiştir. Bunları yeniden yazmak pek de kolay olmayan bir iş olurdu.

9) Para politikası, sermaye birikimi ile ilgilidir. İnancıma göre, anti-siklik tesirlerden tecrit edilirse, bağımsız etki "uzun" vadeli olarak sınıf-

Federal vergi tahsilâtının bir dolar artması mutlaka, eskisinden daha fazla, bir sermaye birikimine (veya kısa vadede para politikası üzerindeki eşit miktardaki baskının net azalmasına) sebep olmaz. Masraf-fayda etüdlerinin gösterdiği gibi, sermaye mahiyetli masrafların değeri düşük tarafta olabilir. "Nehir ve liman" projeleri kaynak dağılımındaki isabeti göstermez. Fakat, bütün özel harcamalar da pozitif net fayda meyvesini meydana getirmezler. Ancak, yer darlığından dolayı bu noktada durmaya mecburum. Son olarak şunu söyleyebilirim ki: Halkı kolektif çıkarlar uğruna tasarrufa zorlamanın, mecbur etmenin liyakatı bana şüpheli gözükmektedir.

Kaynak Dağılımı: Teşvik Eden ve Kısıtlayan "Vergi Müşevvikleri"

Kaynak dağılımının, bir politika hedefi olarak iktisadî büyümeye bağlanması birçok güçlükler arz etmektedir. Bütçe politikası giderler kısmında sadece toplamlarla (iktisadın "makro" cephesi) değil aynı zamanda özel ve münferit unsurlarla da ("mikro") açık bir şekilde meşgul olur. Bunlardan bazıları (sermaye - birikimi az çok görmemezlikten gelinerek) büyümeyi başarabilmek için şekillendirilmiş olabilirler. Federal Vergi politikası aynı hususla meşgul olur. Her ikisi de aynı istikamette daha çok teşebbüslerde bulunabilirler.

Mamafih, fikrimce tercih edilen politika, tefrikleri arttıracığına azaltan daha genel vergi kanunları vaz'etmeleridir. Burada hedef, harcama programlarının sayısını arttıracığına azaltan biri hedef olarak görünmektedir.

Yüksek vergi nispetleri, bir anlamda, bir fırsat yaratmaktadır. Yüksek olan bir mania, bilhassa arzu edilir birşeyi yapanlar için alçaltılabilir. Ancak, burada bir tehlikeyi işaret etmek icap eder: Kötü dağılım temâyüllerinin artması. Vergi kanunlarında tefrik unsurlarının sayısı arttıkça bu fırsatı kullanma ihtimali kabul edilebilir, veya hattâ toplumu yönetmenin doğru yolu olarak gözükecektir.

Bir vergi maniasını alçaltan maddelere bazan "vergi müşevvikleri" adı verilmektedir. Terim her zaman yeterli gözükmemektedir. Ancak, gerçeğe karşılaştırılırsa terminolojinin değeri azdır. Gerçekler neledir?

landırılacak kadar yeter süreli herhangi bir devrede hafif olacaktır. Şüphesiz ki, bu sonuç üzerinde profesyonel fikirler farklı olabilir.

Vergi strüktürü iktisadî strüktüre tesir icra eder — bilhassa vergiler arası farklar önemli olunca.

Çok yüksek vergi nispetlerinin tatbik edildiği harb ve harb sonrası yıllarında, bu yüksek nispetlerden kaçmak için sunulan fırsatlar sayesinde birçok memleketler birçok hedeflere ulaşmışlardır. Bu hedeflerden bazıları kesinlikle değerli olmuşlardır. Ancak bunların hepsi de değerli olmuşlar mıdır? Kesinlikle bir yargıda bulunabilir miyiz? Aksi takdirde ne vukua gelebilirdi? Belki, iltimashı olmayan bazı sektör ve faaliyetler, deruhte edilmiş bulunan diğerlerinden daha arzu edilir olabilirdi.

Mümkün bir gelir kaybı tutarı veri olarak alındığında, ticarî faaliyetlerden alınan vergi nispetlerinde genel bir indirim, fikrimce, uzun vade için, birkaç noktada temerküz etmiş indirimlerden daha iyidir. Burada yatırımın kendisini dahi tartışmanın konusuna sokmaktayım. (Eğer gelir ve diğer saiklerle yüksek vergi yükleri gerekli kılmırsa, eşitlik kaidesine uygun tatbikatla karşılaştırıldığında tefrikler tenkide tâbidirler.) Bunun sebebi nedir?

Genel olarak, özel vergi maddeleri, kaynak dağılımında gerekli olan optimum verimlilik için lüzumlu bir unsurla bağdaşmazlar. Bu maddeler özgür tercih imkânları yerine, ne üretileceği, nasıl ve kimin üretileceği hakkındaki kararlara tesir etmek üzere bir cebir unsuru meydana getirirler. Bu şekilde yapılan tercihler bir ölçüde, muamelelerde taraf olmayan kimseler (meselâ : Kanun yapıcılar veya idareciler) tarafından etkilenirler. Fırsatlar, sandıktaki oyları aksettiren sebepler yüzünden kaçırılır (daha sonra bu durum çok dolaylı olarak meydana gelir). Kaynak dağılımının daha iyi bir duruma getirilmesi hususunda her birimizin bir fikre sahip olduğunu zannediyorum. A konutu, B fabrikaların daha hızlı bir şekilde modernleştirilmesini tercih ederken, C'ye göre, san'at yüksek öncelik kazanır ve D ise, suların kirlenmesi ile daha mükemmel hava alanları arasında bir tercih yapamaz. Her lider cemiyetin iyiliğine çalışır ve tekliflerinin genel çıkarlara hizmet edeceğinden emindir.

Meselelere çözüm bulacağı garantisi ile desteklense dahi iyi niyetler yeterli olamazlar. Vergilemede (veya devlet harcamalarında) vasıtalar ve gayeler seçilirken siyasî proses kullanılmalıdır. Bu proses kaçınılmaz bir şekilde, hususî meselelerde ihtisas sahibi olmayanları ön plâna getirir. İlgili alternatiflerin mukayeseli sonuçları hakkında hangisi yeterli bir yargıya sahiptir? İlâveten, değişik çıkarlara sahip insanlarda işin içine karışır. Piyasada doların hükmettiği değişik yerler kadar, kudretleri de çok farklıdır. Kaçınılmaz olan bir takım andlaşmaların toplum

meseleleri ile ilgileceğini farzetmek yanlış olur¹⁰. Özel meseleler, aynı geliri sağlayan genel meselelerden daha fazla toplum çıkarlarına aykırıdır.

Ancak, diğer taraftan da günün pratik problemleri ile de uğraşmazlık etmemelidir. Muayyen bir zaman ve muayyen bir mekân için mükemmel bir kaynak dağılımı şartlar değişince idealden uzaklaşır. Moda, birden bire değişebilir. Ancak, modanın değişmesi, bir eyleme sebebiyet vermeyecek kadar yavaş olur. Yenileme veya şartlara adaptasyon dahi daima güç ve belli imkânsızlığa yakın olacaktır. Toplum, vergi kanunlarını günün şartlarına adapte ederken nazarı itibare aldığımızdan daha iyi olmalıdır. Muayyen bir gelir tutarı veri olarak alındığında, efektif vergi nispetleri bütün endüstrileri için aynı olduğu takdirde kaynak dağılımı bozuklukları tefriklerin mevcut bulunduğu durumdan daha az olacaktır.

“Müşevvik” tipli hususi vergi kanunu maddeleri sık sık not edilen bir dezavantaja sahiptir. Bunların sebebiyet verdiği masraflar fazla olmaya eğilimlidir¹¹. Yasama organlarının bir kaide olarak, vergi tavizlerini gerçekten ilâve olan, başka bir deyişle, hususî vergi maddeleri olmasa idi girişilmeyecek bazı eylemlere sınırlamak imkânları yoktur. Vergi müşevvikleri kullanılırken uygulanacak olan metod müşevvikleri bir genel kategori içinde herkese tatbik etmek ise (menfaat elde edilen grup geniş olmayabilir) elde edilen ilâve çıkara nispetle toplumun ödediği tutarlar daha fazla olabilir. Diğer taraftan, varılması arzu edilen diğer hedefler, vergi teşvikinden faydalanamadıkları gibi, diğer hedeflere tanınan vergi tavizleri olmasa idi mümkün olabilecek düşük vergi

10) Devlet Sektörü ile Özel ekonomi arasındaki kaynak dağılımı genel ayırımını (ki, bunun ancak siyasi prosesler başarabilir), ve (b) birine vergi avantajları tanıyıp, diğerlerini cezalandırmak gibi daha özel, ayrıntılı meseleler arasında bir ayırım yapmamakla, aşikâr bir şekilde aşırı sadeleştirme yapmaktayım. Muhtelif iktisadî meselelerin siyasete duhulü toplumun esaslı siyasi problemlerinin gerçekten önemli olan halli meselesini zorlaştırmaktadır.

11) Devlet büro malzemesi veya motör yakıtı satın aldığı zaman malın değerinden fazla birşey ödemez. Ancak, bir vergi tavizi vasıtası ile birşey elde etmeye kalkarsa, ödediği miktar elde ettiğinden fazla olabilir. Meselâ, kanun yapıcılarının, küçük teşebbüslerde yatırımın arttırılması ile kamu çıkarlarının gözetileceğini kabul ettiklerini farzedelim. Şüphesiz ki, bir vergi tavizi bu çeşit bir yatırımı teşvik edecektir. Halk, genel kategorideki bir firmanın lehindedir ve bunların içine elinden gelen her gayreti gösterebilen diğer firmalar da dahildir. Arzu edilebilen bir cinsten mütevazî bir ilâve yatırımın karşılığı, vergi tavizleri olmadığı takdirde meydana gelebilecek tutarlar için toplum tarafından ödenir.

nispetlerinden de faydalanamazlar. Böylece, hususi vergi müşevviklerinin bazı sonuçları dramatik bir şekilde etkili, iken, fedakârlıkta bulunulan diğer alternatifler ender olarak göze batarlar. Bu takdirde, halk gerçek masraflar hakkında nasıl yargıda bulunacaktır?

Kısaca, uzun vadeli çıkarlar ve bugünkü randıman için "hususî vergi maddeleri" nde azaltma yapmak gerekli görünmektedir. Zaman müsade etse idi "teşebbüsleri" vergilendirme budalalığı hakkında ikna edici bir konferans verebilirdim. Ancak şimdi gayelerden vasıtalará geçmiş bulunuyoruz.

DIĞER EKONOMİLERLE OLAN İLİŞKİLER

Maliye Politikası sadece bizlerle değil, aynı zamanda "yabancı"larla da ilgilenir. Geçmişteki gümrük tarifleri tartışmaları, ve daha yakın bir zamanda altın akımı ve yabancı gelirin vergilendirilmesi gibi konular federal maliye politikasını, iç ekonomimiz ve dünyanın diğer kısımları arasındaki ilişkiler ile direkt olarak ilgilenmeye yöneltmiştir. İlişkiler burada tartışılmayacak kadar çoktur ve asgari bir tartışma bizi kesinlikle tarif edilmiş hedeflerden uzaklaştırır.

Ticaret ve yatırımın büyük bir kısmı özel olarak yapılır. Bu sahalar da devletin maliye politikasının kullanılmasını gerektirecek kadar bir çıkarı neden mevcuttur? Buna tam bir cevap vermeye kalkışacak olursak sadetten uzaklaşırız. Bir yanda tamamen devletle ilgili meseleler mevcuttur. Meselâ, barışı sağlamak kendi başına bir gayedir — ancak, Uzak Doğu da ispat edildiği gibi tam mânası ile değildir.

Diğer gayeler, kendi başlarına arzu edilir amaçlar olmaktan ziyade vasıta olmaya yakındırlar, meselâ: milletlerarası hesaplarda dengeyi sağlamak. Devletin karışması lâzım gelen esash bir sebep yoktur, ve hayat bu çeşit bir karışma olmadığı takdirde daha iyi olabilir. Ancak devlet karışmaktadır. Vatandaşlarının yabancılarla olan ilişkilerine hâkim şartlar dahil hiç bir ekonomi kendi kaderine hâkim olamaz. Hiç bir devlet kendi vatandaşının, hür olduğu takdirde ademi müdahaleyi arzu edeceği sahalarda başkalarını zorlayamaz. Ve, devletler döviz hadlerini tespit ettikleri zaman, milletlerarası ödemelerdeki dengesizliğe iktisadî intibak normal vetireleri yetersiz gözükebilir. Devlet bu takdirde şartları değiştirmek için malî tedbirlere başvurur¹². Bunun sebebi nedir?

12) Büyük bir yekûn tutmayan diplomasi masrafları haricinde, federal harcama kudretinin milletlerarası hedeflere ulaşılma için kullanılması

On seneden beri bozuk bir ödemeler dengesi sürüp gelmektedir. Birçok belirsizlikler arasında, bir kesin durum mevcuttur. Arzu edilir bir otomatik düzeltme hususunda mevcut iktisadî kuvvetlere güvenemeyiz. Özel piyasa kuvvetlerinin işlemleri kendi kendini düzeltici olmayacaktır. Devletin burada oynayacağı esaslı bir rolü mevcuttur. Devletin işin içine karışmasının bir sebebi de dıştaki reaksiyonların neticeye tesir etmesi ve yanlış yolda çalışmasıdır. Diğer bir sebeple, enfleksibilitelerin düzeltmeyi geciktirmesidir¹³. Neden bir çözüm aramaktayız. Altını elde tutmanın kendi başına bir fedakârlığa değecek bir şey olmadığını önceden belirtildiği gibi kabul etmekle hangi hedefler tehlikede olmaktadır?

Temel hedefimiz (dünya barışı, hürriyetin idamesi ve dünya fakirlerine ilgi gibilerinden başka) ithalat yapabilmemizdir. Ancak diğer ilâve hedeflerde vardır. Bunlardan biri, büyük boyut tasarrufundan faydalanabilmek için piyasaları genişletmektir. İlâveten, rekabeti daha yaygın bir sahaya yaymada faydalı olabilecek şekilde piyasa kuvvetlerinin kap-

tarihimizde oldukça yakın bir geçmişe sahiptir. Mamafih bugün, müdafaa harcamalarının ötesine göz attığımız takdirde bile, dolarlar tekrar edilen bir tartışmanın kaynağı olmaktadır. Bu bapta, dış yardım akla gelmektedir. Gayeler karışmış ve liyakatleri münakaşalıdır. Dolarlar başarılacak işlerin tutarı ve dolarları en verimli bir şekilde kullanmanın yolları aynı şekilde tartışma konusu olmaktadır. Mukabil olarak, vergileme kudretinin kullanılması, gümrük tarifeleri tarihi kadar eskidir. Yakın zamanlarda, kongre yabancı müteşebbislerin faaliyeti ve yabancı memleketlerde elde edilen gelirlerin vergilendirilme meselesi ile meşgul olmuştur. Bunun sebebi nedir? Diğer memleketlerin vergi sistemleri bizimkinden farklıdır. Yabancı memleketlerde iş gören Amerikalılar, farklı kaidelere tâbi olmaksızın başka, birbirine ilâve edilince ağır yükler doğuracak olan iki farklı vergiye de tâbi olabilirler. Çatışmanın bir ölçüde halli ve bir miktar ahenkleştirme gereklidir. Birçok memleketler firmalarını Amerika'dan daha hafif bir şekilde vergilendirirler (burada bahis konusu olan temettülerin vergilendirilmesidir); bu fark nazarı itibare alındığında, Amerikan şirketlerinin yabancı rakipleri ile eşit muamele görmeleri sağlanacak olan tedbirlerin devlet tarafından alınması, yüksek vergi sahasından, yani bizimkinden sermaye ihracını teşvik edecektir. Ve sermayesinin devlet masraflarına katkısı imkânı dışında kalacaktır. Bu konuda birçok güçlükler mevcuttur.

13) Bunlardan bilhassa iki tanesi önemlidir. (a) Enfleksibl mübadele hadleri, meselâ Sterlin, Frank, Mark v. s. ile ilgili olarak Dolar, muhtelif memleketlerdeki müstahsil ve müstehlikleri, fiyatlara, hâsılaya ve işilâke tesirli olabilecek kuvvetlerden tecrit etmektedir. (6) Bir zamanlar dış ödemeler dengesinin kazanılmasına yardımcı olan ve kendi kendilerine son bulan altın akınlarının dengeleyici iç tesirlere sahip olmalarına artık müsaade etmemektedir.

samını genişletmek tekelci kuvvetlerin azalmasına sebep olur. Böylece dış kuvvetler, istihali ve verimliliği kısıtlayan iç baskılara karşı korunmada yardımcı olurlar. Uzun zamandan beri süregelen dış ödemeler açığı problemine bir çare bulunmadığı takdirde, Amerikalılar birdenbire yabancılara karşı borçlarını yerine getirmeyecek duruma düşeceklerdir. Böylece ithalat yapabilme kabiliyetimiz azalacaktır. Ticaret ve yatırıma dolaysız kontrollerin uygulanmasının artması ve kötü durumların çoğalması daha çok ihtimal dahilindedir¹⁴.

Muhtemel bir kötü durum sermayenin dışarıya akımı olacaktır. Sermayenin ilerlemede önemli bir role sahip olduğunu bilmekteyiz. Gerek dahilde gerek hariçte olsun, sermayeyi bize en iyi şekilde hizmet edeceği yerde isteriz. Ancak sermaye hariçte olduğu takdirde, alınan vergiler ve gelirleri dahilindeki hükümet masraflarına katkıda bulunmaktan ziyade yabancı memleketlerdeki hükümetin masraflarına katkıda bulunacaktır. Sermayenin maliki için muayyen bir vergi tutarının nerede alındığının önemi yoktur. Mamafih kollektivitelere (cemiyetler) mekânla ilgili büyük menfaatleri vardır. Kârın vergilendirileceği yeri tayin ederken, fizikî durum, fonların kaynağını ve mülkiyetini oldukça geniş bir şekilde gözlemlemektedir.

Sermaye bir memleketi terk ederken ekonominin hesapları, dış ödemeler dengesinin açık vermesi ile birlikte aleyhe döner. Vergiler sermaye akımına ne derecede tesir ederler? Bu hangi yollarla olur? Bir kere daha, bahis konusu kuvvetler, burada izah edilemeyecek kadar girift ve karanlık bir şekilde işlerler. Mamafih bir vergi indirimi firma kârlarının artmasına sebep olur ve sermaye için ekonomi cazip olur. İlâveten, vergi kısılması iktisadî genişleme haddini arttırarak faiz hadlerini yükseltecek ve memleketi yabancılar bakımından daha az cazip bir hale getirecektir. Sermayenin dışarıya akması eskisine nazaran daha az olacak ve belki aksi istikâmete dönecektir. Fakat bir kere daha hedeflerden vasitalara atlamış bulunuyoruz.

14) Amerikan hükümeti, birkaç yıldan beri federal harcamaların sebebiyet verdiği dolar azalmasını durdurmaya başlamıştır; bu gayeye matuf olarak dış yardım harcamaları bu memlekette temerküz etmiş, ve diğer memleketlere nispetle maliyetini yüksek olmasına rağmen askerî daireler mübayalarını bu memlekette yapmaya icbar edilmişlerdir. Sam Amca, açık bir şekilde kabul etmek istediğimizden daha büyük bir ölçüde, askerî mübayasında ve dış yardımında doların devalüe edilmesi ile meydana gelecek sonuçları sağlamak istemektedir. Faiz Eşitleme Vergisi fiilen doların selektif devalüasyonu gibidir.

NİHAİ AÇIKLAMA

Büyük ölçüde vergileme ve harcama, gelir ve servet dağılımını derin bir şekilde etkileyebilir. Bu hususla ilgili meseleler bu konuşmada yapılandırılan daha başka bir analize ihtiyaç gösterir, veya hiç değilse burada izah edilemeyecek kadar geniştir.

Buraya kadar açıklamadığımız bir hedef diğerlerini gölgeleyebilir. Ancak bu böyle olmayabilir de. Bunu nasıl bilebiliriz? Her halde, iktisatçıya kendi sahası dışında bir hususun daha önemli olabileceğini hatırlatabilecek şekilde sarıh izaha ihtiyacı vardır: İyi hükümet. Bu noktada bir yüksek otoritenin fikrini zikredebiliriz. Tarihin en büyük iktisatçılarından Alfred Marshall'a göre: "Hükümet insanların malik olabileceği şeylerin en kıymetlisidir; vazifesini en iyi şekilde yapmasına matuf hiç bir gayret fazla değildir: bu maksada erişmek için gerekli en önemli şart ise zaman ve mekân koşulları altında, gerekli vasıfları haiz olmadığı bir işle iştigal etmemesidir."

Tercüme eden : **Asis. Bora OCAKÇIOĞLU**